

Lijsten met koorhekken en aanverwante types

Toelichting

De koorhekken zijn op chronologische volgorde en vervolgens op alfabetische volgorde gerangschikt.

In **kolom 1** zijn de jaartallen van oorsprong zo precies mogelijk gegeven. Wanneer sprake is van een datering die aangeduid wordt in kwart, halve of hele eeuwen, zijn er Romeinse cijfers gebruikt. De halve en kwart eeuwen staan aangegeven met letters.

- A = eerste helft van de eeuw
- B = tweede helft
- a = eerste kwart
- b = tweede kwart
- c = derde kwart
- d = vierde kwart
- ± = circa

In **kolom 2** staan de plaatsnamen vermeld met daarachter tussen haakjes de betreffende provincie.

- Gr. = Groningen
- Fr. = Friesland
- Ov. = Overijssel
- Gld. = Gelderland
- Utr. = Utrecht
- NB = Noord-Brabant

- NH = Noord-Holland
- ZH = Zuid-Holland
- Zee. = Zeeland

In **kolom 3** staat aangegeven of het een eenvoudig hek betreft. Eenvoudig houdt in dat het een houten hek betreft, zonder de aanwezigheid van een bekroning, van versierde panelen in de benedenzone en van traceringen tussen de stijlen. Versierde panelen zijn van gedetailleerd houtsnijwerk voorzien. Onversierde panelen zijn vlak. Het komt voor dat een koorhek eenvoudig van opzet is, maar wel een bekroning heeft, zoals het koorhek van Westeremden. In dat geval staat in de derde kolom aangegeven dat het hek eenvoudig is, maar bij bijzonderheden dat het hek een bekroning heeft. Wanneer het hek elementen bevat die uit ander materiaal bestaan dan hout, dan staat dit ook bij bijzonderheden.

- E = Eenvoudig

Kolom 4 geeft aan of de benedenzone van het hek hoog of laag is. Dit gedeelte is laag als het in de lengte korter is dan het gedeelte met de spijlen, het traliewerk. Het is hoog als de benedenzone in de lengte hoger of gelijk is aan het traliewerk. Bij de herenbanken en lage hekken is in de meeste gevallen geen sprake van spijlen (indien dat wel zo is, staat dat aangegeven bij bijzonderheden). Daarom staat bij deze types in de vierde kolom aangegeven of de koorafscheiding dicht of open van karakter is. Een koorafscheiding is open van karakter wanneer een volwassen persoon,

Bijlage I

staande voor de afscheiding op de koorgrens de kooruimte kan overzien. Indien het koor op de koorgrens niet goed zichtbaar is, is de afscheiding dicht van karakter.

< = benedenzone korter dan traliewerk

≥ = benedenzone hoger of gelijk aan traliewerk

Wanneer het koorhek gecombineerd is met een ander meubelstuk, staat dit aangegeven in *kolom 5*. Dit kan een herenbank, een preekstoel, één of meerdere tekstborden en meerdere banken zijn. De betreffende meubelstukken bevinden zich dan (deels) op de koorgrens en maken onderdeel uit van de geleding van het koor.

Tb = Tekstbord

De tekstborden die zich om en nabij het koor bevinden of hebben bevonden, worden vermeld in *kolom 6*.

Borden

Tb = Tekstbord

10 = Tiengebodenbord

12 = Bord met de Twaalf Geloofsartikelen

OV = Bord met het Onze Vader

av. = Avondmaal

Bijbelboeken

Kon. = Koningen

Psalm = Psalmen

Jes. = Jesaja

Mark. = Markus

Matth. = Mattheüs

Joh. = Johannes

Hand. = Handelingen

Rom. = Romeinen

Openb. = Openbaringen

In *kolom 7* is te lezen op welke plek in de kerk het koorhek momenteel staat.

Bijzonderheden staan in *kolom 8* vermeld.

Voorreformatische koorhekkenlijst

1. Jaartal	2. Plaats	3. Eenvoudig	4. Benedenzone < / ≥ traliewerk	5. Combinatie met ...	6. Tekst(bord)en	7. Huidige plek	8. Bijzonderheden
15^e eeuw							
1415	Leiden (ZH) Pieterskerk	-	<	-	10	Koorgrens	Na Reformatie 10 op hek geplaatst. Koperen spijlen. Twee uitsparingen in hek.
16^e eeuw							
± 1500	Mijnsheerenland (ZH) Gertrudiskerk	E	<	-	Drie tekstborden met Bijbelteksten	Koorgrens	Smeedijzeren spijlen.
± 1500	Abbenbroek (ZH) Aegidiuskerk	E	<	-	Op koorhek eigen rijmtekst	1 travee westwaarts koorgrens	In 1625 middendeur en meeste spijlen vervangen.
1509-'17	Haarlem (NH) St. Bavokerk	-	<	-	Av.-bord & 10	Koorgrens	Koperen spijlen. 10 niet meer aanwezig. Iconografie op borstwering.
XVIa	Alkmaar (NH) Grote kerk	-	<	-	-	Koorgrens	In 1847 zijn spijlen en bekroningen pilaren hersteld.
XVIa	Naaldwijk (ZH) Grote Kerk	-	<	Thans preekstoel	10 & 12 & OV	Koorgrens	Na Reformatie herengestoelte voor hek geplaatst. Koperen spijlen en traceringen.
XVIa	Nisse (Zee) Mariakerk	E	≥	-	10	Grens schip en noordelijke transeptarm	Na Reformatie verkleind voor plaatsing elders in kerk. Wel timpaan boven deur.
XVIa	Utrecht (Utr.) Jacobikerk	-	<	-	10 & Av.-bord	Koorgrens	Uitsparing in midden. Koperen spijlen en traceringen.
XVIA	Epe (Gld.) Grote kerk	-	<	-	-	Koorsluiting	
± 1525	Weesp (NH) Grote kerk	-	<	Tekstborden	Schipszijde: 10 & 12. Koorzijde: Matth.5:3-10 & Oud Vlaams lied.	Koorgrens	Openingen in middenstuk na Reformatie gevuld met tekstborden. Koperen spijlen.

Bijlage I

± 1520-'30	Poortugaal (ZH) Hervormde kerk	E	<	-	Drieluik met 10 & 12 & OV	Koorgrens	Drieluik thans in schip. Naar misritueel verwijzende iconografie aan buitenzijden.
XVIb	Elburg (Gld.) Grote kerk	-	<	-	1 Cor. 11:23-26 op zuil in schip aan zuidkant bij koor	1 travee oostwaarts van koorgrens	Alleen koperen traliwerk is voorreformatorisch.
± 1530	Monnickendam (NH) Grote Kerk	-	<	-	-	Koorgrens	
1531	Naarden (NH) Grote kerk	-	<	-	10	Koorgrens	Geloof, Hoop en Liefde afgebeeld boven deuren.
± 1540	Geervliet (ZH) Onze-Lieve-Vrouwekerk	-	<	Banken en Tekstborden	10 & 12 & OV	Koorgrens	Met glaswand erboven.
1542	Abcoude (Utr.) Dorpskerk	-	<	Preekstoel	-	Koorgrens	Iconografie in bekronend fries.
1542	Enkhuizen (NH) Westerkerk	-	<	-	-	Koorgrens	Koperen spijlen in 1572 omgesmolten. Iconografie op borstwering, boogvelden en in bekroning.
1552	Kampen (Ov.) Bovenkerk	-	<	-	-	Koorgrens	Koperen balusters en hoog fries. Engelenfiguren met wierookvaten op stijlen.
± 1550-'60	Nederhorst den Berg (NH) Willibrordkerk	-	<	Preekstoel in 19 ^e eeuw	2 x 12 & OV	Koorgrens	Iconografie op borstwering.
± 1560	Oosthuizen (NH) Hervormde kerk	-	<	Preekstoel	-	Koorgrens	Na Reformatie heeft tot 1922 een muur achter koorhek gestaan voor kosterwoning.
1567 en 1581	Breda (NB) Onze-Lieve-Vrouwe-kerk	-	<	-	10 & 12 tegen oostelijke vieringpijlers	Koorgrens	Deuren zijn van in 1566 vernield doksaal en dateren van ± 1460. Koperen spijlen.
1569	Workum (Fr.) Gertrudiskerk	E	≥	Preekstoel	Koorzijde: Joh. 10: 7-9. Schipzijde: vermoedelijk van Jes. en Matth.	Na Reformatie enkele meters oostwaarts	Oorspronkelijk linkerhek is verdwenen. Hek is in 2000 gecompleteerd.

Bijlage I

XVIId	Marsum (Gr.) Martinuskerk	E	≥	-	-	Koorgrens	Spijlen in centrale deur vermoedelijk van latere datum
	Totaal: 23						

Postreformatorische koorhekkenlijst

1. Jaartal	2. Plaats	3. Eenvoudig	4. Benedenzone < / ≥ traliewerk	5. Combinatie met ...	6. Tekst(bord)en	7. Huidige plek	8. Bijzonderheden
16^e eeuw							
1572	Medemblik (NH) Grote Kerk	E	≥	-	Tekst op fries	Noordbeuk	
1593	Moerkapelle (ZH) Hervormde kerk	-	<	-	Tb in Rotterdam: iig 10. Op fries: I Kon. 8:57 en Jes. 1:17- 20	Westzijde kerk	Afkomstig uit de Laurenskerk te Rotterdam. Sinds 1715 in Moerkapelle.
1597	Zwolle (Ov.) Michaëlskerk	-	≥	Tb	Tb: 10 en OV	Koorgrens	Bekroning zonder tekstborden. Koperen spijlen.
17^e eeuw							
1615	Krimpen a/d Lek (ZH) Hervormde kerk	E	<	Preekstoel	Tot 1939 Tb: 12 & 10	Deel liturgisch centrum	Nieuw kerkgebouw sinds 1939.
1618	Eemnes-Buiten (Utr.)	-	≥	Preekstoel	Tb: 10 & 12	Koorgrens	Glaswand boven koorhek.
1622	Bleiswijk (ZH) Johanneskerk	E	≥	Preekstoel + Tb	10 & 12 & OV	1 travee oostwaarts van koorgrens	Zeer grote tekstborden.
XVIIb	Edam (NH) Grote Kerk	E	≥	-	10 (2x)	Koorgrens	Muurschildering en bord dat ooit op koorhek stond.
1641	Huizinge (Gr.)	-	≥	-	Rom. 12:9 en 12	Koorgrens	
1642	Hoorn (NH) Grote Kerk	-	≥	-	10	Koorgrens	10 op paneel van preekstoel. Banken tegen hek opgesteld.
1644	Vreeland (Utr.)	E	<	Preekstoel	-	Koorgrens	Preekstoel aan noordkant.

Bijlage I

1646	Hattem (Gld.)	E	≥	Preekstoel	10	Koorgrens	10 = muurschildering.
XVIIA	Noordwijk-Binnen (ZH)	E	<	Tb	10 & 12 & OV	Noordbeuk	Na verwoesting in 1573 hoofd- en zijkoor niet herbouwd.
1650	Amsterdam (NH) Nieuwe kerk	-	<	-	-	Koorgrens	Koperen hek, behalve borstwering.
± 1650	Warmenhuizen (NH) Ursulakerk	E	≥	-	-	Koorgrens	
± 1650	Westbroek (Utr.)	E	<	Preekstoel	10 & OV & 12	Koorgrens	Datering = eigen schatting vanwege overeenkomst met 17 ^e -eeuwse preekstoel.
± 1650	Westeremden (Gr.) Andreaskerk	E	≥	-	Vrome tekst in bekroning	Koorgrens	Op bekroning na eenvoudig.
± 1660	Ilpendam (NH)	E	<	-	-	Koorgrens	Banken tegen hek opgesteld.
1660	Hazerswoude-Dorp (ZH) Michaëlskerk	E	≥	Herenbank	-	Oostwaarts van koorgrens	
1660	Maassluis (ZH) Grote Kerk	-	<	Tb	12 & 10 & OV + Openb. 19:9 en Rom. 10:10	Koorgrens	Reformatorische kerk met afgesloten oostelijke arm.
1662	Scheveningen (ZH) Grote Kerk	E	<	-	-	Koorgrens	Hek afkomstig uit Oegstgeest. Zeer hoog hek, lange spijlen.
1668	Rijswijk (ZH) Oude Kerk	E	<	-	10(2x) & 12+ doop en av.teksten	Koorgrens	Kerk heeft tot 1920 lambrisering in koor gehad.
XVIIc	Jaarsveld (Utr.)	E	<	Preekstoel	-	Koorgrens	
1675	Woerden (Utr.) Grote Kerk	E	≥	-	Tb: Hebr. 13:7	1 travee oostwaarts van koorgrens	Banken hebben met rug naar hek gestaan.
1678	Koudekerk a/d Rijn (ZH) Dorpskerk	E	<	Preekstoel	-	Koorgrens	Glaswand boven hek en preekstoel.
1679	Amerongen (Utr.) Andrieskerk	E	≥	-	-	Tegen koorsluiting	
1681	Amsterdam (NH) Oude Kerk	-	<	-	Teksten op friezen	Koorgrens	Zelfde tekst op fries als Medemblik. Koperen spijlen.
± 1690	Steenwijk (Ov.) Grote	E	≥	Tb	Tb: Rom. 13:1	Koorgrens	Bustenbord aan voorkant.

Bijlage I

	Kerk						Koperen spijlen.
1695	Kimsverd (Fr.)	E	≥	Tb	10 & 12	Koorgrens	Zeer hoge benedenzone.
XVII	Langerak (ZH) Hervormde kerk	E	≥	Preekstoel	-	Koorgrens	Preekstoel is van 1718-'23.
XVII	Rheden (Gld.) Dorpskerk	E	≥	-	Tekst op fries: Psalm 33:12 en I Joh. 2:15	Tussen zuilen orgelgalerij aan westkant	
XVII	Schipluiden (ZH) Dorpskerk	E	≥	-	10 (zuidwand)	Koorsluiting	Doophek staat nu op koorgrens. Eenvoudige bekroning boven deur. Panelen voorzien van gesneden zuilen met bogen, verder vlak.
18^e eeuw							
1700	Lopik (Utr.)					Westkant schip	<i>Geen afbeelding van gevonden</i>
1743	Dordrecht (ZH) Grote Kerk	-	<	-	bord met verschillende Bijbelteksten	Koorgrens	Traliewerk bestaat geheel uit traceringen. Hek geheel van koper en marmer.
± 1750	Kockengen (Utr.) Hervormde kerk	-	<	Voor restauratie: preekstoel	-	Tussen zuilen orgelgalerij	Sinds restauratie 1955-'58 preekstoel en koorhek gescheiden. Doophek scheidt nu koor af.
1782	Gouda (ZH) Grote Kerk	-	<	-	10 & av.bord (Mark. 9:22-25)	Koorgrens	Hek geheel van koper en marmer. 10 is muurschildering.
XVIII	Bodegraven (ZH) St. Galluskerk	E	≥	Preekstoel	Verschillenden borden	Koorgrens	Glaswand en schot boven hek en preekstoel.
?	Beers (Fr.) Hervormde kerk	E	≥	-	-	Westkant onder orgelgalerij	Balusters voorzien van gedetailleerd houtsnijwerk. Schatting eeuw van herkomst vanwege 18 ^e -eeuwse inventaris
?	Niehove (Gr.)	E	≥	-	Psalm 122:1	Westkant	
19^e eeuw							
1855	Oosterwijtwerd (Gr.) Mariakerk	E	<	Banken	Joh. 17:3	Koorgrens	Houten schot met twee ramen boven balusters.

Bijlage I

?	Breukelen (Utr.) Pieterskerk	E	<	Preekstoel	-	Koorgrens	Orgel en schot met baldakijnschildering erboven. Schatting vanwege 19 ^e -eeuwse doophek en moderne uiterlijke kenmerken.
20^e eeuw							
1911-1914	IJsselstein (Utr.) Nicolaaskerk	E	<	-	-	Scheiding schip en transept	Hek loopt aan zijkanten door en sluit noord- en zuidbeuk af.
1963-'68	Ouderkerk a/d IJssel (ZH) Dorpskerk	E	Nvt	Preekstoel	10 & 12	Koorgrens	Oud hek in 1854 verwijderd. Modern hek geplaatst in 1968.
XX	Harmelen (Utr.) Hervormde kerk				10 & 12	In koor scheidt het ruimtes af.	<i>Geen afbeelding van gevonden.</i> Kerk in 1900 uitgebrand.
?	Ferwerd (Fr.) St. Martinuskerk	E	≥	Banken	-	Koorgrens	Banken aan weerszijden van be kroonde deuren. Schatting 20 ^e eeuw vanwege ruitjes om deuren heen.
	Totaal: 44						

Aanverwante typen

Lage hekken

17 ^e eeuw	2. Plaats	3. Eenvoudig	4. Dicht / Open	5. Combinatie	6. Tekst(bord)en	7. Huidige plek	8. Bijzonderheden
1633	Kantens (Gr.)	E	Dicht	-	-	Koorgrens	Laag hek zonder spijlen.
± 1660	Leens (Gr.)	-	Open	-	-	Koorgrens	Twee delen zonder spijlen. Koperen bekroning.
XVIIB	Noordwolde (Gr.)	-	Dicht	-	-	Koorgrens	Laag hek zonder spijlen.
18^e eeuw							
1701	Zevenhuizen (ZH)	-	Open	-		Koorgrens	Heeft geen borstwering.
19^e eeuw							
1814	Eenrum (Gr.)	-	Open	-	-	Koorgrens	Twee delen zonder spijlen.
	Totaal: 5						

Bijlage I

Herenbanken als koorhek

17^e eeuw	2. Plaats	3. Eenvoudig	4. Dicht / Open	5. Combinatie	6. Tekst(bord)en	7. Huidige plek	8. Bijzonderheden
1642	Vianen (Utr.) Grote Kerk	-	Dicht	-	10 & 12 & OV	Koorgrens	Door spijlen achter bank oogt geheel als koorhek.
1643	Groningen, Der Aakerk	-	Dicht	-	Op elke kolom in koor tekst	Koorgrens	Twee verdiepingen. Biedt voor ongeveer 30 personen plek.
1660	Tinallinge (Gr.) Hervormde kerk	-	Open	-	-	Koorgrens	Korte spijlen op ruggenschot. Twee delen.
1670	Zandweer (Gr.)	-	Open	-	-	Koorgrens	Twee delen.
18^e eeuw							
1703	Uithuizen (Gr.) Dionysiuskerk	-	Dicht	-	-	Koorgrens	Twee delen met twee deuren in midden. Overhevelende galerijbank verbindt beide banken.
1704	Middelstum (Gr.) Hippolytuskerk	-	Dicht	-	-	Koorgrens	Gehele bank met deuren aan weerszijden sluit koor af.
1706	Uithuizermeeden (Gr.) Mariakerk	-	Open	-	-	Koorgrens	Twee delen.
1709	Zuidbroek (Gr.) Petruskerk	-	Dicht	-	-	Koorgrens	Twee delen, in midden verbonden door bekroning boven 19 ^e -eeuwse dubbele deur. Spijlen op ruggenschot banken.
± 1780	Warffum (Gr.) Hervormde kerk	-	Open	-	-	Koorgrens	Twee delen. Dubbele deuren met smeedijzeren stijlen in midden. Bekroning banken oogt als spijlen.
19^e eeuw							
1805	Noordbroek (Gr.) Hervormde kerk	-	Dicht	-	-	Koorgrens	Twee delen, in midden verbonden door bekroning en dubbele deuren met spijlen.
	Totaal: 10						